

Kiss Anna: Bao Ninh: A háború szomorúsága (recenzió)

Bao Ninh: A háború szomorúsága, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2020. 198 o. ISBN: 9789633278116

Bao Ninh, A háború szomorúsága című regénye 2020-ban jelent meg magyar nyelven, a Zrínyi Kiadó gondozásában, Bakos Ferenc fordításában. A szakmai lektorálást dr. Botz László nyugalmazott altábornagy végezte. A mű eredeti kiadása 1990-ben látott napvilágot, azonban a vietnámi vezetés ekkor betiltotta, s végül csak 2006-ban vetett véget e tilalomnak. Az angol fordítás 1994-ben készült el *The Sorrow of War* címmel, s még ebben az évben meg is nyerte a brit Independent, Foreign Fiction Prize díját. Megjelenése a magyar könyvpiacra hiánypótlást jelentett/hiánypótlást jelenthet a magyar történelemtudomány számára, hiszen amellet, hogy a vietnámi háború hétköznapjait testközelbe hozza, a háború számos eseményét részletekbe menően tárgyalja.

Fontos leszögezni, hogy a mű nem egy visszaemlékezés, hanem egy személyes élmények felhasználásával készült történelmi regény. A történelmi regényeknek mindig nagy jelentősége volt a tekintetben, hogy az egyes történelmi tények hogyan reprezentálódnak a kultúránkban és a köztudatban, valamint, hogy a történettudomány által megfogalmazott összefüggések emocionális alapon is megközelíthetővé váljanak. Bao Ninh regénye a vietnámi háborúról, többek között azért aratott nagy sikert, mert nem csak az amerikai visszaemlékezésektől különbözött, hanem a vietnámi hivatalos narratívától is. Bao Ninh őszintén és kendőzetlenül írt arról, hogy miként kellett keresztülmenniük az embereknek a háború miatt, és hogy a béke és az idő sem tudta megszépíteni az emlékeket. Mondatai általában rövidek, tömörek és kíméletlenek, nem akarja megszépíteni a történeteket, de eltúlozni sem, egyszerűen hagyja, hogy a sorsai magukért beszéljenek.

A regény stílusa és szerkesztési módja rendhagyó, tudatfolyam technikával készült, melynek köszönhetően nem lineáris a történetmesélése. A csapongónak mondható stílus mellett jellemző a műre a címet is adó háborús szomorúság, mely a könyv minden sorát átítatja. Az író szemszögéből mindegy, hogy éppen gyerekkori emlékről, fiatal szerelemről vagy egy kávézóba való betérésről van szó, számára mindennek köze van a háborúhoz, az élet minden pillanata felidéz benne egy emléket, ami kapcsán előbújik egy másik emlék és így tovább. Vannak visszatérő helyszínek, szereplők és történések, de nincs kézzel fogható, konkrét történet, ezért az olvasó kénytelen a pusztá érzésekre fókuszálni. Számtalan élet jelenik meg a szemünk előtt és tűnik tova, miközben a háború halad előre, s mindent és mindenkit megváltoztat. Bao Ninh azt a feloldozást sem adja meg az olvasónak, hogy a háború

végeztével majd megszűnik a szomorúság érzése, éppen ellenkezőleg, azt hangsúlyozza, hogy a háború utáni élet még szomorúbb, mint maga a háború.

A regény nyolc részből áll, az első hétben a főszereplő, Kien története bontakozik ki, aki 17 évesen csatlakozott a vietnámi hadsereghez. Megismerhetjük fiatalkorát, családi hátterét, szerelmét, illúzióit a háborúval kapcsolatban, az átélt traumáit, a háború utáni éveit és az írói ambíciót is. Egyes fejezetek önállóan, mint rövid novellák is megállnák a helyüket, ezek általában Kien számára meghatározó emberek halálát mesélik el. Ilyen például annak a fiatal összekötő lánynak a története, aki feláldozta az életét azért, hogy Kien és egy csoport sebesült megmenekülhessen. Kien az őhöz hasonló emberek hatására érezte azt, hogy írnia kell. Úgy érezte, hogy minden, ami történt vele az életében, s az, hogy túlélte a háborút, azért volt szükséges, hogy írni kezdjen. De miről írjon? Ez a kérdés az egész regényen átível, s valószínűleg ez okozza a mű hektikusságát is. Miközben Kien azon gondolkodik, hogy miről írhatna, eszébe jutnak emberek, sorsok, melyek megérdemelnék, hogy emléket állítson nekik, s az is megfordul a fejében, hogy a saját családjáról, az anyjáról, az apjáról, vagy a mostohaapjáról írjon. Írhatna a házról, melyben él, s annak lakóiról, hiszen megannyi érdekes életúttal találkozott itt is, azonban végül arra jut, hogy minden emlékét felülírja és elnyomja a háború, így arról kell írnia.

A regényben fontos szerepet tölt be a szerelem. Megismerjük Kien szerelmét, Phüöng-ot és a kapcsolatuk alakulását a háború előtti időszaktól a béke utáni elválásukig. Phüöng nem értett egyet Kien-nel a háborút illetően, mégis vele tartott. A háborút mindketten túléltek, de már soha többé nem lehettek azok, akik egykoron voltak, így nem tudták folytatni a kapcsolatukat. Ugyan megpróbálták, de nem működött, és egy nap Phüöng elhagyta Kien-t, úgy ahogy akkor 17 évesen a bevonulását követően, a fiú elhagyta a lányt.

A háború legkülönbözőbb szakaszaiban követhetjük nyomon Kien sorsának alakulását. Az első emberölésétől kezdve egészen Saigon elfoglalásáig, majd bepillantást nyerhetünk a leszerelt katonák életébe is. Egy háború után szinte törvényszerű, hogy a leszerelő katonák nem találják a helyüket a békében, így volt ez Kien-nel is. Egy Hanoi-i Veteránklub tagja lett, és rengeteg idejét töltötte a klub törzshelyén, egy kávézóban, s rendszeresen és nagy mennyiségben hívta segítségül az alkoholt, hogy elfojtsa az emlékeit.

A könyv végére egy egész élet tárul a szemünk elé, egy katona élete, aki túlélte a háborút, s aki a vietnámi háborúról szóló történelemkönyvekben nem kapott külön fejezetet, csupán csak egy statisztikai adat a sok közül. Ninh önmagáról mintázta könyve főhősét, aki ugyanúgy 17 évesen állt katonának, a 27. zászlóaljban szolgált és Hanoi-ban élt, mint ő, s a háború utáni sorsuk is azonos volt (írás és alkoholfüggőség). Az író szavaival élve:

„Elmondható, hogy hasonlóak vagyunk abban, hogy mindannyian másképp ugyan, de átéltük a háborút követő, látszólag hasonló súlyú folyamatot. De közös bennünk a szomorúság is, a végtelen háborús szomorúság, a magasztos szomorúság, amely felemelőbb a boldogságnál és felülmúlja a szenvedést is.”

Azonfelül, hogy remek háborús történelmi regény – amely által betekintést nyerhetünk egy háborús veterán érzelmi traumáiba – Bao Ninh műve többféle szempontból is érdemes lehetne vizsgálatra a történettudomány számára. Lehetne vizsgálni azt, hogy milyen problémákkal küszködnek a veteránok egy elhúzódó háborút követően, össze lehetne vetni a könyvet olyan hasonló művekkel, amelyeket amerikai veteránok írtak. Számos mozgóképes alkotás készült a vietnámi háború kapcsán, így azt is meg lehetne figyelni, hogy hatásmechanizmus szempontjából milyen hasonlóságok és különbségek vannak az alkotások között, illetve lehetne vizsgálni azt is, hogy mennyire hitelesek történelmi tények terén és ahol nem a valós eseményeket jelenítik meg, ott vajon szándékosan teszik-e ezt a készítőik, vagy csak véletlen. Edukációs szempontból is fel lehetne használni a regényt, például középiskolában, vagy az egyetemi oktatásban, mint ajánlott irodalom, ezzel közelebb hozva a diákokhoz érzelmileg a háborús cselekményeket.